

AKMED

KOÇ UNIVERSITY

Suna & İnan Kırac

Research Center for

Mediterranean Civilizations

15 2017

ANMED

News Bulletin on Archaeology
from Mediterranean Anatolia

E-journal

ANMED

News Bulletin on Archaeology from Mediterranean Anatolia
(Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri Bülteni)

15 2017

<i>Mode of publication</i>	Worldwide e-journal
<i>Publisher certificate number</i>	18318
<i>Publisher management</i>	Koç University Rumelifeneri Yolu, 34450 Sarıyer / İstanbul
<i>Publisher</i>	President Umran Savaş İnan on behalf of Koç University
<i>Editor-in-chief</i>	Oğuz Tekin
<i>Editor</i>	Tarkan Kahya
<i>English copyediting</i>	Mark Wilson Gürkan Ergin
<i>Translation from Turkish to English</i>	Melis Seyhun Çalışlar
©	Koç University AKMED (Suna & İnan Kiraç Research Center for Mediterranean Civilizations)
<i>Production</i>	Zero Production Ltd. Abdullah Sok. No. 17 Taksim 34433 İstanbul Tel: +90 (212) 244 75 21 • Fax: +90 (212) 244 32 09 info@zerobooksonline.com ; www.zerobooksonline.com
<i>Mailing address</i>	Koç Üniversitesi AKMED (Suna & İnan Kiraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Merkezi) Barbaros Mah. Kocatepe Sok. No. 22 Kaleiçi 07100 Antalya - TURKEY Tel: +90 (242) 243 42 74 • Fax: +90 (242) 243 80 13 https://akmed.ku.edu.tr akmed@ku.edu.tr
<i>Cover</i>	Detail of an old Antalya's engravings from the 19th century (Resimlerle Eski Antalya / Pictures of Old Antalya [2013] AKMED).

KOÇ ÜNİVERSİTESİ

AKMED

KOÇ UNIVERSITY

Suna & İnan Kiraç

Research Center for

Mediterranean Civilizations

AKMED

KOÇ UNIVERSITY

Suna & İnan Kırac

Research Center for

Mediterranean Civilizations

15 2017

ANMED

News Bulletin on Archaeology
from Mediterranean Anatolia

CONTENTS

EXCAVATION REPORTS

• A New Excavation in the Mediterranean: Adana's Tepebağ Höyük	Fatma ŞAHİN	1
• Work at the Church of St Nicholas in Demre / Myra in 2016	Sema DOĞAN – Ebru F. FINDIK Vera BULGURLU	11
• Elaiussa Sebaste 2016	Annalisa POLOSA – Muharrem ORAL	20
• Excavations at Hacılar Büyük Höyük in 2016	Gülsün UMURTAK – Refik DURU	27
• Excavations at Karain Cave in 2016	Harun TAŞKIRAN	36
• Excavation and Restoration Work at Kelenderis in 2016	K. Levent ZOROĞLU	42
• Xanthos Excavations of 2016	Burhan VARKIVANÇ	49
• Limyra 2016	Martin SEYER	56
• Myra and Andriake Excavations of 2016	Nevzat ÇEVİK – Süleyman BULUT Afşin AYGÜN Özgü ÇÖMEZOĞLU UZBEK	67
• Olympos Excavation 2016	B. Yelda OLCAY UÇKAN Gökçen K. ÖZTAŞKIN	76
• Pedasa Excavation 2016	Adnan DİLER	85
• Pisidian Antiocheia Excavation 2016	Mehmet ÖZHANLI	95
• The 2016 PQ4-Burial Compound Excavations at Sagalassos	Sam CLEYMANS – Jeroen POBLOME	100
• Excavations at Soli Pompeiopolis in 2016	Remzi YAĞCI – Davut YİĞİTPAŞA	108

SURVEY REPORTS

• The 2016 Season of the Lower Göksu Archaeological Salvage Survey Project	Tevfik Emre ŞERİFOĞLU	119
• Aya Tekla (Hagia Thekla/Meryemlik) Archaeological Site Survey 2016	Umut ALMAÇ – Ayşe Ceren BİLGE Funda Solmaz ŞAKAR	127
• Boğsak Archaeological Survey (Boğa) 2016	Günder VARİNLİOĞLU	133
• Studies on the Ancient Settlement of Tapureli in Rough Cilicia	Ümit AYDINOĞLU	141
• Surveys at Kuseyr Yaylası in Antakya – Altınözü – Yayladağı Districts of Hatay Province in 2016	Hatice PAMİR – Ayşe HENRY	147

İÇİNDEKİLER

KAZI RAPORLARI

• Akdeniz Bölgesi'nde Yeni Bir Kazı: Adana – Tepebağ Höyük	Fatma ŞAHİN	1
• Demre / Myra Aziz Nikolaos Kilisesi Kazı, Koruma ve Onarım Çalışmaları 2016	Sema DOĞAN – Ebru F. FINDIK Vera BULGURLU	11
• Elaiussa Sebaste 2016	Annalisa POLOSA – Muharrem ORAL	20
• Hacılar Büyük Höyük Kazıları – 2016	Gülsün UMURTAK – Refik DURU	27
• Karain Mağarası – 2016	Harun TAŞKIRAN	36
• Kelenderis 2016 Yılı Kazı ve Onarım Çalışmaları	K. Levent ZOROĞLU	42
• 2016 Yılı Ksanthos Kazıları	Burhan VARKIVANÇ	49
• Limyra 2016	Martin SEYER	56
• 2016 Yılı Myra ve Andriake Kazıları	Nevzat ÇEVİK – Süleyman BULUT Afşin AYGÜN Özgü ÇÖMEZOĞLU UZBEK	67
• Olympos Kazısı 2016	B. Yelda OLCAY UÇKAN Gökçen K. ÖZTAŞKIN	76
• Pedasa Kazısı 2016	Adnan DİLER	85
• Pisidia Antiokheia Kazısı 2016	Mehmet ÖZHANLI	95
• Sagalassos PQ4 Mezar Kompleksi 2016 Kazıları	Sam CLEYMANS – Jeroen POBLOME	100
• Soli Pompeiopolis 2016 Kazıları	Remzi YAĞCI – Davut YİĞİTPAŞA	108

YÜZEY ARAŞTIRMA RAPORLARI

• Aşağı Göksu Arkeolojik Kurtarma Yüzey Araştırması Projesi 2016 Sezonu Çalışmaları	Tevfik Emre ŞERİFOĞLU	119
• Ayatekla (Meryemlik) Ören Yeri Yüzey Araştırması 2016	Umut ALMAÇ – Ayşe Ceren BİLGE Funda Solmaz ŞAKAR	127
• Boğsak Arkeolojik Yüzey Araştırması (BOGA) 2016	Günder VARİNLİOĞLU	133
• Dağlık Kilikia'da Tapureli Antik Yerleşim Araştırmaları	Ümit AYDINOĞLU	141
• Hatay İli Antakya, Altınözü, Yayladağı, Kuseyr Yaylası Yüzey Araştırması 2016	Hatice PAMİR – Ayşe HENRY	147

CONTENTS

• Archaeological Surveys for Ancient Settlements and Settlement Patterns in Karaman Province and in the Mut District of Mersin Province in 2016	Ercan AŞKIN – Mehmet KURT Mehmet ALKAN – Hatice KÖRSULU H. Ertuğ ERGÜRER	156
• Surveys in Kremna and Environs 2016	Hüseyin METİN – Salih SOSLU Mustafa ÇİDEM	161
• Northern Pisidia Survey of 2016	Fikret ÖZCAN	171
• 2016 Survey on the Byzantine Settlements around Alacadağ in the Lycia Region	Bülent İŞLER	179
• 2016 Mersin Province Underwater Research and Silifke Dana Island Shipyard Studies	Hakan ÖNİZ	189
• Survey on Rough Cilicia Settlement History and Rural Settlements 2016	Aşkıım ÖZDİZBAY	195
• Surveys on the Transportation Systems in Lycia/Pamphylia 2016	N. Eda AKYÜREK ŞAHİN – Fatih ONUR Mehmet ALKAN – M. Ertan YILDIZ	203
• 2016 Survey of Phaselis and its Territorium	Murat ARSLAN – Nihal TÜNER ÖNEN	213
• Up in the hills: the 2016 Sagalassos Archaeological Survey Results	Ralf VANDAM – Jeroen POBLOME	224
• Survey Results from the Ancient City of Seleuceia Sidera	Bilge Hürmüzlü KORTHOLT Meltem AYAŞAN – Uygar HECEBİL Burak SÖNMEZ – Hüseyin KÖKER Thomas SCHENK – İlkey ATAV KÖKER	233
• Surveys at Syedra 2016 (Second Season)	Birol CAN – Aylin ÇAKIR Brian CANNON – Dennis MURPHY H. Asena KIZILARSLANOĞLU	242
• 2016 Survey at Şeref Höyük / Komama and Environs	Ralf BECKS – B. Ayça POLAT BECKS	251
• 2016 Uylupınar (Early Kibyra) Settlement Survey	F. Eray DÖKÜ – İsmail BAYTAK	261

OTHER REPORTS

• 2016 Excavations at Antakya Hippodrome and Environs	Hatice PAMİR	269
• Excavations at the East Roman Plate Wreck of Adrasan, Antalya of in 2016	Hakan ÖNİZ – Harun ÖZDAŞ Mustafa DEMİREL	277
• Rescue Excavation in Kaleiçi at Insula 129, Lot 2-11-18 by the Antalya Museum	Hüseyin TOPRAK	280

İÇİNDEKİLER

• Karaman İli ve Mersin İli Mut İlçesi Antik Dönem Yerleşimleri ve Yerleşim Düzenlemesi Arkeolojik Yüzey Araştırması 2016	Ercan AŞKIN – Mehmet KURT Mehmet ALKAN – Hatice KÖRSULU H. Ertuğ ERGÜNER	156
• Kremna ve Çevresi Yüzey Araştırması 2016	Hüseyin METİN – Salih SOSLU Mustafa ÇİDEM	161
• 2016 Yılı Kuzey Pisidia Yüzey Araştırması	Fikret ÖZCAN	171
• Likya Bölgesi Alacadağ Çevresindeki Bizans Yerleşimleri Yüzey Araştırması 2016 Yılı Çalışmaları	Bülent İŞLER	179
• 2016 Yılı Mersin Sualtı Araştırmaları ve Silifke Dana Adası Tersanesi Çalışmaları	Hakan ÖNİZ	189
• Dağlık Kilikia Yerleşim Tarihi ve Kırsal Yerleşmeler Araştırması – 2016	Aşım ÖZDİZBAY	195
• Likya/Pamfilya Ulaşım Sistemleri Yüzey Araştırması 2016	N. Eda AKYÜREK ŞAHİN Fatih ONUR – Mehmet ALKAN M. Ertan YILDIZ	203
• Phaselis ve Teritoryumu Yüzey Araştırması 2016	Murat ARSLAN – Nihal TÜNER ÖNEN	213
• Dağlarda: Sagalassos Arkeolojik Yüzey Araştırması 2016 Yılı Sonuçları	Ralf VANDAM – Jeroen POBLOME	224
• Seleukeia Sidera Antik Kenti Yüzey Araştırması Sonuçları	Bilge Hürmüzlü KORTHOLT Meltem AYAŞAN – Uygur HECEBİL Burak SÖNMEZ – Hüseyin KÖKER Thomas SCHENK – İlkey ATAV KÖKER	233
• Syedra 2016 (İkinci Sezon) Yüzey Araştırmaları	Birol CAN – Aylin ÇAKIR Brian CANNON – Dennis MURPHY H. Asena KIZILARSLANOĞLU	242
• Şeref Höyük / Komama ve Çevresi Yüzey Araştırması 2016	Ralf BECKS – B. Ayça POLAT BECKS	251
• 2016 Yılı Uylupınar (Erken Kibyra) Yerleşimi Yüzey Araştırması	F. Eray DÖKÜ – İsmail BAYTAK	261

DİĞER ÇALIŞMA RAPORLARI

• Antakya Hippodrom ve Çevresi Kazısı 2016	Hatice PAMİR	269
• Antalya-Adrasan Doğu Roma Dönemi Tabak Batığı Kazısı 2016	Hakan ÖNİZ – Harun ÖZDAŞ Mustafa DEMİREL	277
• Antalya Müzesi Kaleiçi 129 Ada 2-11-18 Parsel Kurtarma Kazısı	Hüseyin TOPRAK	280

CONTENTS

• Corpus Inscriptionum Latinarum XVII/5-3 Miliaria Provinciarum Lyciae-Pamphyliae et Ciliciae Project 2016 Studies	Hamdi ŞAHİN	290
• Cleaning and Excavation Work at Evdirhan in 2015	İsmail AYDEMİR	295
• Lyrboton Kome Excavation 2016 First Season Activities	Mustafa DEMİREL – Nevzat ÇEVİK	301
• Red Lustrous Wheel-made Ware Archaeometry Project 2014-16 Studies	Ekin KOZAL – Mustafa KİBAROĞLU	312
• On-Line Publication of the Rough Cilicia Archaeological Survey Project Ceramic Datasets at PURR	Nicholas RAUH Standa PEJŠA – Matthew DILLON H. Asena KIZILARSLANOĞLU Caroline AUTRET	320
• Numismatic Studies at Side Museum in 2016	Ahmet Tolga TEK – Hüseyin KÖKER Ece TARAKAN	324

İÇİNDEKİLER

• <i>Corpus Inscriptionum Latinarum XVII/5-3 Miliaria Provinciarum Lyciae-Pamphyliae et Ciliciae Projesi 2016 Yılı Çalışmaları</i>	<i>Hamdi ŞAHİN</i>	290
• <i>2015 Yılı Evdirhan Bitki Temizliği ve Kazı Çalışmaları</i>	<i>İsmail AYDEMİR</i>	295
• <i>Lyrboton Kome Kazısı İlk Sezon 2016 Yılı Çalışmaları</i>	<i>Mustafa DEMİREL – Nevzat ÇEVİK</i>	301
• <i>Red Lustrous Wheel-made Ware Köken Sorunu Üzerine Arkeometri Projesi 2014-2016 Yılı Çalışmaları</i>	<i>Ekin KOZAL – Mustafa KİBAROĞLU</i>	312
• <i>Dağlık Kilikya Arkeolojik Yüzey Araştırması Projesi'nin Çanak-Çömlek Veri Kümelerinin PURR'da Çevrim İçi Yayımlaması</i>	<i>Nicholas RAUH Standa PEJŠA – Matthew DILLON H. Asena KIZILARSLANOĞLU Caroline AUTRET</i>	320
• <i>Side Müzesi'nde 2016 Yılında Yürütülen Numismatik Araştırmaları</i>	<i>Ahmet Tolga TEK – Hüseyin KÖKER Ece TARAKAN</i>	324

The 2016 PQ4-Burial Compound Excavations at Sagalassos

Sagalassos PQ4 Mezar Kompleksi 2016 Kazıları

Sam CLEYMANS – Jeroen POBLOME

Introduction¹

Just beyond the eastern ridge of the Eastern Suburbium of Sagalassos, enclosure walls (Fig. 1) constructed in polygonal dry masonry were discovered by the Pisidia Survey Project under the supervision of Stephen Mitchell in 1987². During the 2012 summer campaign³, excavations were planned along the east wall of the enclosure that aimed to retrieve dateable material from the foundations. Not only did these provide a construction date in the first half of the 2nd century A.D., but inside the compound twenty graves were also discovered. This structure was thus interpreted as a Roman Imperial burial compound. As less than 40% of the enclosed area was unearthed in 2012, a follow-up excavation was executed in the summer of 2016. These excavations mostly focused on the northern part of the compound and an annex room to the north. This report will present the chronological evolution of the PQ4-burial compound, based on the excavation results of the 2016 campaign (Fig. 2).

Giriş

Stephen Mitchell başkanlığındaki Pisidia Yüzey Araştırması Projesi¹ 1987 yılında Sagalassos'un doğu suburbium'unun doğu sırtının hemen ötesinde kuru örgülü poligonal bir çevre duvarı (Res. 1) saptamıştı². 2012 yılı yaz döneminde çevre duvarının doğu bölümü boyunca tarihlemeye yardımcı olabilecek malzeme bulmak amacıyla kazı yapılması planlandı³. Söz konusu çalışmalar hem yapıyı MS 2. yy.'ın birinci yarısına tarihledi hem de bu duvarın dahilinde yirmi mezar saptandı. Dolayısıyla söz konusu yapı Roma İmparatorluk Dönemi mezar kompleksi olarak yorumlandı. 2012 yılı çalışmalarında kompleksin %40'ından daha küçük bir alan kazıldığından 2016 yılında kazının devam ettirilmesine karar verildi. Bu kez kompleksin kuzey kısmında ve kuzeyden eklenen bir mekanda yoğunlaşıldı. Bu raporda 2016 yılında gerçekleştirilen kazının sonuçlarına dayanarak PQ4 mezar kompleksinin kronolojik gelişimini sunacaktır (Res. 2).

¹ The authors are members of the Sagalassos Archaeological Research Project directed by Prof. J. Poblome (University of Leuven, Belgium). This research was supported by the Belgian Programme on Interuniversity Poles of Attraction, the Research Fund of the University of Leuven and the Research Foundation Flanders (FWO). We would like to thank the Ministry of Culture and Tourism of the Republic of Turkey, its Cultural Assets and Museums General Directorate, and its representative S. Atalay of the Antalya Museum for the excavation permission, support, and appreciated aid during the 2016 fieldwork campaign.

² S. Mitchell – M. Waelkens, "Cremna and Sagalassus 1987", *AnatSt* 38, 1988, 60.

³ P. Talloen – J. Poblome, "PQ 4'te gerçekleştirilen Kazı Çalışmaları", *Sagalassos'ta 2012 yılı Kazı ve Restorasyon Çalışmaları*, KST 35.2 (2013) 250-251.

¹ Yazarlar, Jeroen Poblome başkanlığındaki Sagalassos Arkeolojik Araştırma Projesi üyeleridir. Bu araştırma, Üniversitelerarası Çekim Kutupları Belçika Programı, Leuven Üniversitesi Araştırma Fonu, Flanders Araştırma Vakfı (FWO) tarafından desteklenmiştir. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'ne, Bakanlık temsilcisi Antalya Müzesi'nden Süleyman Atalay'a yüzey araştırması izni ve 2016 yılı arazi çalışmasındaki yardımlarından dolayı teşekkürlerimizi ifade etmek isteriz.

² S. Mitchell – M. Waelkens, "Cremna and Sagalassus 1987", *AnatSt* 38, 1988, 60.

³ P. Talloen – J. Poblome, "PQ 4'te gerçekleştirilen Kazı Çalışmaları", *Sagalassos'ta 2012 yılı Kazı ve Restorasyon Çalışmaları*, KST 35.2 (2013) 250-251.

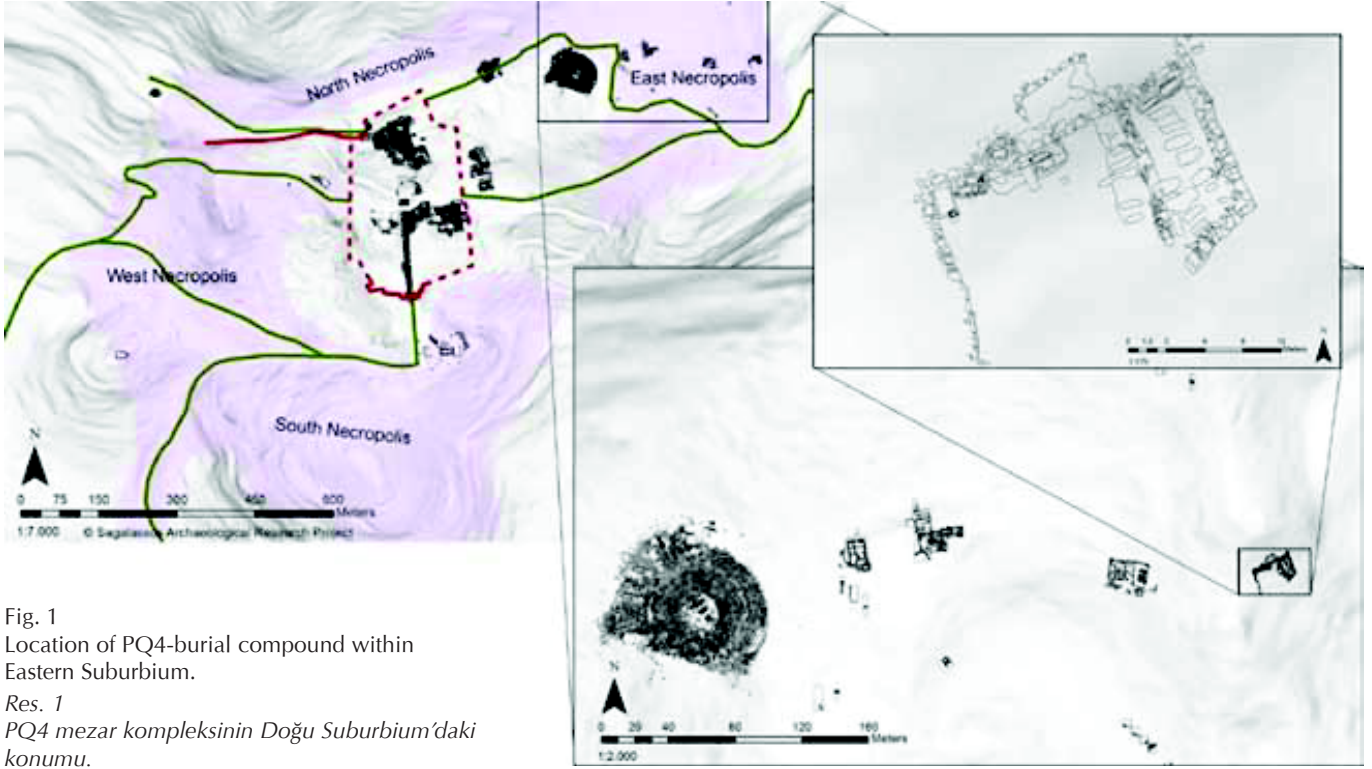

Fig. 1
Location of PQ4-burial compound within
Eastern Suburbium.

Res. 1
PQ4 mezar kompleksinin Doğu Suburbium'daki
konumu.

Second Century Construction of the PQ4-Burial Compound

Since the terrain is very rough formed by large bedrock outcrops and with an average slope percentage of 36%, the only way to create a large walled compound for PQ4 was to cut the bedrock to create a leveled area. Following the clearing of the bedrock, the walls were built enclosing an area of ca. 370 m². The monumental entrance to the compound was located in the southwest corner of the enclosure, as was suggested by the presence of a

PQ4 mezar kompleksinin 2. yy'da inşası

Topografya zorludur; masif ana kaya çıkıntıları ve ortalama %36'lık bir eğimin bulunduğu bu alanda kuşatma duvarıyla çevrili büyük PQ4 mezar kompleksini inşa etmenin tek yolu ana kayayı traşlayarak tesviye etmektir. Ana kayanın traşlanmasını müteakip, yak. 370 m²'lik alanı kuşatan çevre duvarı inşa edilmiştir. Komplekse giriş güneybatı köşeye konumlandırılmış anıtsal bir kapıdan yapılmaktaydı ve bunun varlığı büyük ebatlı bir kesme

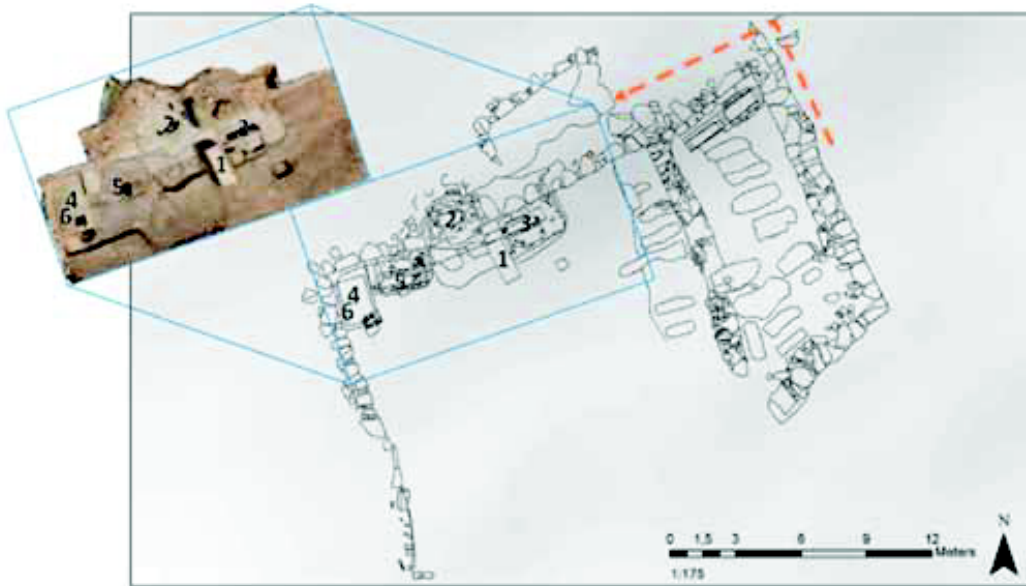

Fig. 2
Plan and orthophoto of burial compound: 1) sarcophagus; 2) cremation pit in niche; 3) vaulted Tomb 1; 4) vaulted Tomb 2; 5) vaulted Tomb 3; 6) pit grave of child.

Res. 2
Mezar kompleksinin planı ve orto-fotusu: 1) lahit; 2) niş içindeki kremasyon çukuru; 3) tonozlu mezar 1; 4) tonozlu mezar 2; 5) tonozlu mezar 3; 6) bir çocuğun çukur mezarı.

large ashlar stone. The north wall of the compound was interrupted to leave an opening for a niche (2.61 by 2.06 m) cut into the bedrock. Against the back of this recess, a tripartite brick façade had been constructed. A mortared limestone platform was arranged in front of the niche. Within the leveled mortar, negative imprints of three ashlar stones were visible, which created a step leading to the niche. The main tombs of the burial compound seem to have been planned more or less together as indicated by stratigraphic evidence.

The northern annex-room (5.80 by 4.40 m) was located centrally along the northern wall of the compound. The room was cut in the bedrock to create a floor level and enclosed by a limestone wall in dry masonry. The entrance to this upper room was found in the east, where a staircase ran parallel to the east wall of the compound. It then turned west between the north wall and the bedrock north of it to lead into the annex-room (orange arrow on Fig. 2).

Following the construction of architectural features of the compound, the entire area was covered with a layer of earth to create a walking level. This walking level substrate was a dark brown to black layer that contains large amounts of organic matter. This could be indicative of a sepulchral garden or *cepotaphium*. Such gardens were quite common in Roman Imperial *necropoleis*, especially in Roman Italy, as was indicated by textual and epigraphic evidence⁴.

The construction of the burial compound was already dated in the 2012 campaign to the beginning of the 2nd century A.D. During the 2016 campaign, this date was corroborated by additional contexts associated with the construction of the main vaulted tombs, the fill of the foundation pit, and the walking level substrate. Parallels for this burial compound can be found at Ariassos in Pisidia, where both in the north and east *necropoleis* this type of funerary architecture has been identified⁵. In the south necropolis of Sagalassos a very similar compound has been recognized as well⁶.

taş bloktan anlaşılmaktadır. Kompleksin kuzey duvarı, 2.61 x 2.06 m ebatlı ve ana kayaya oyulan bir nişe yer açmak amacıyla kesintiye uğramıştır. Bu girintinin arka duvarına üç bölümlü tuğla bir cephe inşa edilmiştir. Nişin önüne harçlı kireçtaşı bir platform inşa edilmiştir. Tesviye edilen harçta, nişe erişimi sağlayan bir basamak oluşturan üç kesme taş bloğun negatif izleri saptanmıştır. Mezar kompleksinin ana mezarları, stratigrafik bulgulara göre az çok birlikte tasarlanmıştır.

Kuzeydeki ek mekan 5.80 x 4.40 m ebatlarında olup kuzey duvarı ortalar. Ana kaya kesilerek tabanı oluşturulan mekan kuru örgülü kireçtaşı duvarlara sahiptir. Bu üst mekana giriş doğuda yer alır; kompleksin doğu duvarına paralel uzanan bir merdiven, kuzey duvar ve hemen kuzeyindeki ana kaya arasında batıya dönerek ek mekana erişimi sağlar (Res. 2'de turuncu ok).

Kompleksin mimari özellikleri ortaya çıktıktan sonra tüm tabanına toprak yayılarak yürüme zemini oluşturulmuştur. Bu toprak dolgu koyu kahve – siyah tonlarda olup çok miktarda organik katkı içermektedir. Bu da bir bahçeli mezar, yani kepotaphion anlamına gelebilir. Roma İmparatorluk Dönemi nekropol'lerinde, özellikle de İtalya'da bu tür bahçeler hem edebi kaynaklar hem de yazıtlardan anlaşıldığı üzere oldukça yaygındır⁴.

Mezar kompleksinin inşa tarihi henüz 2012 yılı kazısında MS 2. yy.'a atfedilmişti. 2016 yılı sezonunda ise bu tarih, ana tonozlu mezarların inşası, temel çukuru dolgusu ve yürüme zemini dolgusuyla ilgili ek kontekstlerle desteklenmiştir. Bu mezar kompleksinin benzerleri Pisidia Bölgesi'ndeki Ariassos'un hem kuzey hem de doğu nekropol'lerinde saptanan mezar mimarisi tiplerinde bulunabilir⁵. Sagalassos'un güney nekropol'ünde de benzer bir kompleks saptanmıştır⁶.

Mezarlar (MS 2. – erken 3. yy.)

Niş

Ana gömütler muhtemelen niş içinde yapılmıştı. Nişin tabanına bir kremasyon çukuru inşa edilmişti. 121.5 x 58 x 40 cm ebatlarında olan bu tonozlu küçük mekan harçlı tuğla ile yapılmış ve zemini de plaka ile döşenmişti.

⁴ N. Brundrett, "Roman Tomb Gardens: The Construction of Sacred Commemorative Landscapes", *The Brock Review* 11.2, 2011, 51-69.

⁵ C. Berns, *Untersuchungen zu den Grabbauten der frühen Kaiserzeit in Kleinasien* (2003) 13.

⁶ V. Köse, *Die Nekropolen und Grabdenkmäler von Sagalassos in Pisidien in hellenistischer und römischer Zeit* (2005) 20-21.

⁴ N. Brundrett, "Roman Tomb Gardens: The Construction of Sacred Commemorative Landscapes", *The Brock Review* 11.2, 2011, 51-69.

⁵ C. Berns, *Untersuchungen zu den Grabbauten der frühen Kaiserzeit in Kleinasien* (2003) 13.

⁶ V. Köse, *Die Nekropolen und Grabdenkmäler von Sagalassos in Pisidien in hellenistischer und römischer Zeit* (2005) 20-21.

Fig. 3
Content of cremation pit: Left to right – large dish containing cremation remains, cremation urn, small dish, ceramic unguentarium.

Res. 3
Kremasyon çukurunun içeriği. Soldan sağa: kremasyon kalıntıları içeren büyük tabak; kremasyon urnesi; küçük tabak; seramik unguentarium.

The Graves (2nd – early 3rd centuries A.D.) The Niche

The main burials most likely took place in the niche. In its floor a cremation pit was constructed. This small vaulted space (121.5 by 58 by 40 cm) was made of mortared brick, while the floor consisted of tile. Inside, a cremation urn was placed, together with a ceramic unguentarium and two dishes (types 1C100, 1C121) of which the largest one was filled with cremation remains too (Fig. 3). The ceramic grave goods dated to the first half of the 2nd century A.D. After the deposition of the cremains, the vault was closed from the outside and a floor of ashlar slabs was placed on top of it, on which a sarcophagus was installed. This sarcophagus (Fig. 4) was made of limestone (casket: 194 by 79 by 78 cm; lid: 203 by 76 by 34 cm). At the head end, a stone pillow was sculpted in the bottom of the casket. It originally had an east-west orientation. A tabula ansata on the south face of the sarcophagus mentioned Laothenous -otherwise unknown in the epigraphical record of Sagalassos- who ordered this sarcophagus for herself. The inscription was dated to the 2nd century A.D. A second inscription was carved on the bottom of the lid and the top of the casket. The text referred to the entombment of a second individual named Aurelia Eias. Her name is indicative for the second burial to have taken place after the *Constitutio Antoniana* in A.D. 212.

Vaulted Tomb 1

The walls of the tomb east of the niche (vaulted Tomb 1) were constructed with mortared rubble and the floor

Fig. 4 Sarcophagus with tabula ansata on the front.
Res. 4 Ön cepesinde tabula ansata bulunan lahit.

İçine bir kremasyon urne'si, bir keramik unguentarium ve iki tabak (tip 1C100 ve 1C121) yerleştirilmişti ve tabaklardan büyük olanın içinde de kremasyon kalıntıları konmuştu (Res. 3). Keramik mezar buluntuları MS 2. yy.'ın birinci yarısına tarihlendirilmiştir. Ölü külünün yerleştirilmesinin ardından tonoz dıştan kapatılmış ve üzeri kesme taş plakalarla döşenmiş ve onların da üzerine bir lahit konulmuştur. Kireçtaşı bu lahdin teknesi 194 x 79 x 78 cm ve kapağı 203 x 76 x 34 cm ebatlarındadır (Res. 4). Teknenin içinde baş ucu yönünde bir yastık oyulmuştur. Lahit orijinalde doğu-batı yönündür. Lahdin güney yüzündeki tabula ansata'da -Sagalassos'un epigrafik kayıtlarından tanınmayan- bu lahdi Laothenous adlı bir kadının kendisi için yaptırdığı anlaşılmaktadır. Yazıt MS 2. yy.'a tarihlenmiştir. Kapağın altına ve teknenin üstüne Aurelia Eias adında ikinci bir kadının defininden söz eden ikinci bir yazıt kazınmıştır. Bu kişinin adı,

Fig. 5
3D-image of vaulted tomb 1:
1) glass unguentaria;
2) golden earrings; 3) golden
mouth-plaque; 4) wooden
box containing hairpins;
5) strigilis; 6) silver ring.

Res. 5

Tonozlu mezar 1'in
3B görüntüsü. 1) cam
unguentaria; 2) altın küpeler;
3) altın ağız kapama plakası;
4) saç iğnesi içeren
ahşap kutu; 5) strigilis;
6) gümüş yüzük.

Fig. 6
3D-image of vaulted tomb
3: 1) gilded ring; 2) golden
mouth-plaque; 3) coin.

Res. 6

Tonozlu mezar 3'ün 3B
görüntüsü. 1) yaldızlı yüzük;
2) altın ağız kapama plakası;
3) sikke.

covered with tile. The inner dimensions of the tomb were 187 by 61.5 by 85 cm. In this tomb (Fig. 5) an adult woman was buried in a supine position with the arms and legs stretched and the head pointing east. Rodents had disturbed the skeleton, leaving most of the dorsal and thoracic bones in a concentration north of the skull. Next to the right upper leg, a Cu-alloy *strigilis* was present, while next to the left leg a wooden box containing seven bone hairpins remained very well preserved. Further finds were two glass unguentaria, one at either side of the head, a silver ring, two golden earrings with pearl and glass inlays, and a golden mouth-plaque with the embossment of a bee – a symbol for immortality and resurrection. No coffin was used, but some preserved wood fragments underneath the body suggest the presence of a bier. After the entombment the grave was closed with a mortared brick vault. To create a flat surface over the vault, a mortared limestone platform was constructed. This platform was equipped with a libation pit which was reached through a channel. The positioning of the libation pipe gave the illusion that it ran straight into the tomb.

defninin 212 yılındaki *Constitutio Antoniana*'dan sonra sonra yapıldığına işaret eder.

Tonozlu Mezar 1

Nişin doğusundaki mezarın duvarları (tonozlu mezar 1) harçlı moloz taş ile örülmüş olup tabanı da plakalarla döşenmiştir. Mezarın iç ölçüleri 187 x 61.5 x 85 cm olup buraya başı doğuda, elleri ve kolları doğru uzatılmış sırt üstü yatar pozisyonda bir kadın defnedilmiştir (Res. 5). Kemirgenlerin eriştiği iskeletin sırt ve göğse ilişkin kemikleri kafatasının kuzeyine toplanmış haldedir. Sağ üst bacağın yanında bakır alaşımlı bir *strigilis*, sol bacağın yanında ise içinde yedi adet kemik iğne bulunan ahşap bir kutu iyi korunmuş halde ele geçmiştir. Bunların yanı sıra başın iki yanına yerleştirilmiş iki cam unguentarium, gümüş bir yüzük, inci ve cam kakmalı iki altın küpe, ve üzeri ölümsüzlük ve yeniden dirilişi sembolize eden kabartma arı figürü işli altın ağız kapama levhası da ele geçmiştir. Tabut kullanılmamış olmasına karşın iskeletin altında ele geçen kimi ahşap kalıntıları bir cenaze tekeresine işaret ediyor olabilir. Defin işleminden sonra harçlı tuğla tonoz ile mezarın üzeri örtülmüştür. Tonozun üzerinde düz bir zemin oluşturabilmek için harçlı kireçtaşı platform inşa edilmiştir. Bu platforma bir kanal ile

Fig. 7 Lion-shaped ostotheke lid reused as grave marker atop vault of Tomb 2.

Res. 7 Tonozlu mezar 2'nin üzerinde şahide olarak kullanılan aslan biçimli ostotheke kapağı.

Vaulted Tomb 2

The second tomb, north-south oriented, was located in the northwest corner of the compound. The floor was cut into the bedrock. Subsequently, the walls were built in brick masonry. In contrast to the other tombs, this one could be entered through a door (ca. 55 by 55 cm) in the south wall which was closed off by a large tile (62 by 51 by 3.5 cm). The grave measured 206 by 177 by 105 cm. The interior of the tomb was pargeted with a white plaster. On top of the vault a small platform was constructed from rubble stone and mortar. On this platform a lion-shaped ostotheke lid was reused to serve as a grave marker (Fig. 7). An adult male was entombed through the door and placed in the western half of the tomb (Fig. 8). The deceased was placed in a supine position, the head pointing north and with the arms and legs stretched. Two glass unguentaria were placed to the left of the head, and an iron ring and pin were found on the body. A silver-coated coin of the Emperor Caracalla, dating to A.D. 201 sets the *terminus post quem* of this burial. There were no indications for the use of a coffin. After this inhumation, the grave was closed off and the entrance backfilled with earth. In this backfill a large amount of glass sherds of a large bottle were found.

Vaulted Tomb 3

The tomb west of the niche was constructed in a similar way as Tomb 1 and measured 219 by 93 cm. The difference in depth (west: 149 cm; east: 127 cm) created a sloping floor (10%), probably for water runoff. In this grave (Fig. 6) an adult man was entombed in a supine

Fig. 8 3D-image of vaulted tomb 2: 1) iron ring; 2) iron pin; 3) coin; 4) glass unguentaria.

Res. 8 Tonozlu mezar 2'nin 3B görüntüsü. 1) demir yüzük; 2) demir iğne; 3) sikke; 4) cam unguentaria.

erişilen libasyon çukuru açılmıştır. Libasyon borusunun konumlanışı, doğrudan mezarın içine uzandığı izlenimini vermektedir.

Tonozlu Mezar 2

Kuzey-güney yönlü ikinci tonozlu mezar, kompleksin kuzeybatı köşesinde konumlanmıştır. Zemini ana kayaya oyulmuş ve hemen ardından duvarları tuğlayla örülmüştür. Diğer mezarlardan farklı olarak bu mezara güney duvar üzerindeki yak. 55 x 55 cm ebatlarında bir kapı ile erişilebilir; bu kapı 62 x 51 x 3.5 cm ebatlarında büyük bir plaka ile kapatılmıştır. Mezarın kendisi 206 x 177 x 105 cm ebatlarında olup içi beyaz alçı ile süslenmiştir. Tonozun üzerine moloz taş ve harç kullanılarak küçük bir platform inşa edilmiştir. Bu platformun üzerine de mezar işaretleyicisi olarak aslan biçimli bir ostotheke kapağı devşirme olarak yerleştirilmiştir (Res. 7). Yetişkin bir erkek bu mezarın kapıdan sokulup batı yarısına yerleştirilerek defnedilmiştir (Res. 8). Sırt üstü yatırılan cesedin başı kuzey yönde olup kolları ve bacakları düz uzatılmıştır. Başın sol tarafına iki cam unguentarium, bedenine üzerine de demir bir yüzük ve bir iğne bırakılmıştır. İmparator Caracalla'nın MS 201'e tarihlenen gümüş kaplamalı sikkesi, bu gömüt için terminus post quem verir. Tabut kullanımına işaret eden hiçbir bulgu saptanmamıştır. Bu definden sonra mezar kapatılmış ve girişin önü toprakla bloke edilmiştir. Bu dolgu içinde büyük bir cam şişeye ait çok sayıda kırık parça ele geçmiştir.

Tonozlu Mezar 3

Nişin batısındaki mezar, 1 no.lu mezara benzer şekilde inşa edilmiş olup 219 x 93 cm ebatlarındadır. Derinlik farkı (batıda 149 cm ve doğuda 127 cm) nedeniyle muhtemelen su drenajı için %10 eğimli bir zemin elde

position with the head pointing east and the arms and legs stretched. The skeleton was still completely articulated and very well preserved. On one of the phalanxes of the left hand, the deceased was wearing a gilded Cu-alloy ring. In the bezel a gem with an intaglio of Ares or Lakedaimon was embedded. Further finds were a similar golden mouth-plaque as in Tomb 1 and a coin of the emperor Septimius Severus dating between A.D. 193 and 211, setting the terminus post quem of the burial. No indications for a coffin were present. After the entombment the vault was closed, and a platform was created to level the area. In the center of this platform a feature of mortared rubble was constructed. West of this feature two ashlar stones remained in situ, and in the mortar patch to the south the imprints of more ashlar were visible.

Secondary Pit Inhumation

In the walking level substrate above the vault of Tomb 2, a fragment of a vase-shaped *ostotheka* was situated. Underneath it human remains were present. The reused *ostotheka* thus served as tomb marker for the pit grave of a little child 2-3 years old. The infant was buried in a small coffin or wooden box, considering the location of the six nails. A glass unguentarium was presented as a grave good. As the skeleton was reduced and disturbed, this probably was a secondary burial.

4th to 5th Century Activities

Very few indications for human activities in the 4th and 5th centuries A.D. were attested during the 2016 excavations. The focus of the funerary practices within the compound shifted south and eastwards. Here seventeen simple coffin burials in a pit grave, dating between the end of the 3rd and the beginning of the 5th century A.D., were excavated in 2012.

6th Century Activities

The original walking level was still intensively used by Early Byzantine times, yet it had lost its funerary function. The sepulchral architecture was even partly looted. The sarcophagus was moved from its position, opened, and robbed. The vault of the cremation pit was dismantled and its content disturbed. Finally the ashlar blocks were removed. Moreover, the compound was reused for dumping potter's waste. Eventually, in the 6th century the entire area was covered by a large dump of limestone chips, resulting from stone quarrying activities higher up the ridge.

edilmiştir. Bu mezarda (Res. 6) sırt üstü konumda, başı doğuya, kolları ve bacakları düz uzatılmış yetişkin bir erkek defnedilmiştir. İskelet çok iyi durumda korunmuştur. Sol elin bir parmak kemiği üzerinde altın yaldızlı bakır alaşım yüzük vardı. Yüzüğün taşlı kaşında kazıma olarak Ares veya Lakedaimon figürü yer almaktadır. Diğer buluntular arasında 1 no.lu mezardakine benzer bir altın ağız plakası, MS 193-211 arasına tarihlenen Septimius Severus sikkesi sayılabilir; bu sikke mezar için terminus post quem verir. Tabut varlığına dair bir iz saptanmamıştır. Defin işleminden sonra tonoz kapatılmış ve üzeri bir platform ile tesviye edilmiştir. Bu platformun ortasında geriye kalan harcın izleri görülebilmektedir. Bunun batısında in situ halde iki kesme taş blok ve güneydeki harçlı bölümde başka kesme taş bloklara ait izler mevcuttur.

İkincil Çukur İnhumasyonu

Yürüme zemini dolgusunda, 2 no.lu mezarın tonozu üzerine, vaso biçimli bir ostotheka fragmanı yerleştirilmiştir. Altında insan kalıntıları bulunmuştur. Böylece, devşirilen ostotheka, 2-3 yaşlarında küçük bir çocuğun mezar şahidesi olarak kullanılmıştır. Altı çivinin konumlarına bakarak bu çocuğun küçük bir tabut veya ahşap kutu içinde defnedildiği söylenebilir. Hediye olarak bir cam unguentarium bırakılmıştır. İskelet azaldığına ve bozulduğuna göre bunun ikincil bir defin olması muhtemeldir.

4.-5. yy. faaliyetleri

2016 kazıları sırasında 4. ve 5. yy.'lara atfedilebilecek çok az insan faaliyeti saptanmıştır. Cenaze uygulamalarının odağı kompleks içinde güneye ve doğuya doğru kaymıştır. Bu kesimde ise 3. yy. sonundan 5. yy. başına kadar bir zaman dilimine yayılan 17 adet basit tabutlu mezar 2012 yılı kazılarında ortaya çıkarılmıştır.

6. yy. faaliyetleri

Orijinal yürüme zemini Erken Bizans Dönemi'ne kadar yoğun şekilde kullanılmış fakat cenaze işlevini kaybetmişti. Hatta mezar mimarisi kısmın yağmalanmıştır: lahit yerinden hareket ettirilmiş, açılmış ve soyulmuştu, kremasyon çukurunun tonozu sökülmüş ve içeriği ellenmiş, ve nihayet kesme taş bloklar sökülüştür. Üstelik, bu komplekse çömlükçi atıkları atılmıştı. En sonunda 6. yy.'da tüm alan üzerine, sırtın yukarısındaki taş ocağından kaynaklanan kireçtaşı parçalarından ibaret büyük bir yığın birikmişti.

Conclusions

The 2016 excavations provided valuable information on the PQ4-burial compound in the eastern necropolis of Sagalassos. The compound and its architectural tombs were built during the first half of the 2nd century A.D. Yet, not all of the graves were taken into use upon construction. In some the entombment was organized in the early 3rd century A.D. Burials between the end of the 3rd and the beginning of the 5th century seem to have shifted towards the south side of the compound, where the soil matrix was more suitable for pit inhumations. Sometime in the 5th century the compound lost its sepulchral function. Tombs were looted, ashlar constructions were dismantled, and ceramic and stone dumps were allowed to cover the area in the 6th century A.D.

Bibliography

- Berns 2003 C. Berns, *Untersuchungen zu den Grabbauten der frühen Kaiserzeit in Kleinasien*, AsiaMS 51 (2003).
- Brundrett 2011 N. Brundrett, "Roman Tomb Gardens: The Construction of Sacred Commemorative Landscapes", *The Brock Review* 11.2, 2011, 51-69.
- Köse 2005 V. Köse, *Die Nekropolen und Grabdenkmäler von Sagalassos in Pisidien in hellenistischer und römischer Zeit*. SEMA 7 (2005).
- Mitchell – Waelkens 1988 S. Mitchell – M. Waelkens, "Cremna and Sagalassus 1987", *AnatSt* 38, 1988, 53-65.
- Talloon – Poblome 2013 P. Talloon – J. Poblome, "PQ 4'te gerçekleştirilen Kazı Çalışmaları", in: "Sagalassos'ta 2012 yılı Kazı ve Restorasyon Çalışmaları", KST 35.2 (2013) 250-251.

Sonuçlar

2016 kazıları Sagalassos doğu nekropol'ündeki PQ4 mezar kompleksi hakkında çok önemli bilgiler edinmemizi sağlamıştır. Kompleks ve mimari mezarları MS 2. yy.'ın ilk yarısında inşa edilmiştir. Fakat inşa edilir edilmez tüm mezarlar kullanılmamıştır. Bazılarında defin işlemleri 3. yy. başlarında yapılmıştır. 3. yy. sonu ile 5. yy. başı arasındaki definler toprak yapısı çukur inhumasyon'lar için daha uygun olan kompleksin güneyine kaymış görünmektedir. 5. yy. içinde bir zamanda kompleksin mezar işlevi sona ermiştir: mezarlar yağmalanmış, kesme taş konstrüksiyonlar sökülüş, ve 6. yy.'da seramik ve taş atıkları tüm alanı örtmüştür.

Kaynakça

- Berns 2003 C. Berns, *Untersuchungen zu den Grabbauten der frühen Kaiserzeit in Kleinasien*, AsiaMS 51 (2003).
- Brundrett 2011 N. Brundrett, "Roman Tomb Gardens: The Construction of Sacred Commemorative Landscapes", *The Brock Review* 11.2, 2011, 51-69.
- Köse 2005 V. Köse, *Die Nekropolen und Grabdenkmäler von Sagalassos in Pisidien in hellenistischer und römischer Zeit*. SEMA 7 (2005).
- Mitchell – Waelkens 1988 S. Mitchell – M. Waelkens, "Cremna and Sagalassus 1987", *AnatSt* 38, 1988, 53-65.
- Talloon – Poblome 2013 P. Talloon – J. Poblome, "PQ 4'te gerçekleştirilen Kazı Çalışmaları", bk.: "Sagalassos'ta 2012 yılı Kazı ve Restorasyon Çalışmaları", KST 35.2 (2013) 250-251.